

---

chova, aby se Osvětim již nikdy neopako-  
vala. V obecné rovině se jedná o výchovu  
k zodpovědné, otevřené, tolerantní, kri-  
ticky myslící a autonomní osobnosti.

Terezínská výchova je zcela mimořád-  
ným fenoménem, který není jednodu-  
ché stručně shrnout. Snad nejvýstižnější  
formulaci použila právě Dana Kasperová,  
když v závěru své publikace napsala, že  
tuto výchovu můžeme charakterizovat  
principem „přesto“. Autorka (s. 194) do-  
slova píše: „Terezínskou výchovu může-  
me v jistém smyslu charakterizovat prin-  
cipem *přesto* – přes fatalitu reality ghetta,  
přes popření veškeré lidskosti a svobody,  
přes nejistou budoucnost se vychovatelé  
nezřekli obecně lidské povinnosti výcho-  
vy ani v mezní situaci Terezína.“

Terezínská pedagogika, resp. vý-  
chova a vzdělávání dětí a mládeže  
v ghettu Terezín, otevírá celou paletu  
důležitých pedagogických úvah, pro-  
blémů a dilemat. Ty jsou podstatné ne-

jen pro diskusi v oblasti dějin výchovy,  
filozofie výchovy či teorie výchovy, ale  
i pro každodenní výchovu budoucích  
učitelů. Pokud má být totiž vyslyšena  
Adornova teze, že výchova má směř-  
ovat zejména k zabránění opakování  
Osvětimi, potom je nutné, aby právě  
dnešní generace nastupujících učite-  
lů byla seznámena s osudy a mezní-  
ky, za které se výchova v civilizované  
Evropě ve 20. století dostala. Jedná se  
o četbu smutnou, ale poučnou. Lze ji  
doporučit jak široké odborné veřej-  
nosti, tak i laickému čtenáři. Zkušenost  
Terezína totiž již nikdy z naší „kulturní  
historie“ nezmizí. Nesmí být ani ne-  
gována, ani zapomenuta, ani uměle  
didaktizována. Publikace „Výchova  
a vzdělávání židovských dětí v protek-  
torátu a v ghettu Terezín“ tomuto cíli  
výrazně napomáhá.

Stanislav Bendl

MOTSCHNIG, R., NYKL, L. *Komunikace zaměřená na člověka – rozumět sobě  
i druhým*. Praha : Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3612-9.

S pojmem „učení zaměřené na stu-  
denta“ se setkáváme v pedagogické teo-  
rii i praxi, ale málokdo z nás vnímá tento  
pojem do hloubky a všech souvislostí.

Renate Motschnig a Ladislav Nykl  
ve své mnohaleté přeshraniční spolu-  
práci využívají důkladné znalosti díla  
Carla Rogerse a v práci se studenty  
i ve svém každodenním životě jsou  
v uplatnění rogersovského přístupu

neobvykle důslední. Z jejich zkušenos-  
tí a úvah vykrystalizovala pozoruhod-  
ná publikace *Komunikace zaměřená  
na člověka – rozumět sobě i druhým*,  
kterou koncem minulého roku vydalo  
nakladatelství Grada.

Kniha je na první pohled v určitém  
protikladu k ostatním publikacím, které  
byly v posledních letech u nás v oblasti  
mezilidské komunikace vydány. Auto-

ři nepřinášejí jednoduché tréninkové techniky pro různé typy komunikačních situací, ale zdůrazňují, že mnohem více potřebujeme „flexibilní psychickou výbavu“, která nám umožní každou situaci komplexně prožít, sladit chápání situace s ostatními a chovat se přiměřeně a kreativně.

Jsou přesvědčeni, že komunikace v přístupu zaměřeném na člověka má významný potenciál pro každý mezilidský vztah. Uplatnění nachází nejen v terapeutických a poradenských procesech, ale také v jednání zaměřeném na klienta/zákazníka, v managementu podniků i v nejběžnějších situacích interpersonální interakce. Svou knihu adresují širokému publiku a staví se do role průvodců čtenáře při jejich reflexích, pokusech o komplexní vnímání sebe sama a hledání vlastních vloh a rezonancí.

V úvodní části monografie autoři vysvětlují komunikaci zaměřenou na člověka jako orientaci na vytvoření jasněho a přínosného vztahu člověka k sobě samému, k ostatním lidem i k celkové komunikační situaci. Podrobně se věnují problematice aktivního naslouchání, empatického porozumění a pozitivního přijetí druhých. Zdůrazňují, že veškeré chování člověka je vyrovnanější a realističtější, pokud se člověk vyvíjí svobodně a k otevřenosti k vlastním zkušenostem.

Teoretické části textu jsou podpořeny argumentacemi pečlivě vybranými z díla Carla Rogerse a doplněny modelovými příklady a typickými formulacemi běžné komunikace. Autoři funkčně

zařazují také zcela konkrétní příklady – přepisy rozhovorů z vlastní komunikace s kolegy a rodinnými příslušníky, včetně reflexe těchto komunikačních situací.

Přístup zaměřený na člověka je založen na humanistické koncepci člověka. Předpokládá, že lidský organismus obsahuje bohatý kapitál, který je možné použít k tomu, aby člověk porozuměl sám sobě a rozvíjel sám sebe. Člověk je vnímán v procesu neustálé proměny s vrozenou schopností vyvíjet se v cestlivou bytost a se základní potřebou socializovat se (připojovat se k druhým a komunikovat).

Rogers vystupuje proti omezování svobodného rozvoje lidské bytosti a postuluje tři základní postoje (*ways of being*), které je třeba uplatňovat ve vztazích podporujících růst osobnosti – kongruence nebo opravdovost (*congruence, genuineness, realness, transparency*), přijetí nebo bezpodmínečný respekt (*acceptance, unconditional positive regard*), empatie nebo empatické porozumění (*empathy, empathic understanding*).

Teoretický výklad základních tezí humanistické koncepce přístupu zaměřeného na člověka uzavírá přehled tendencí, které se v komunikaci zaměřené na člověka objevují v každodenním rodinném i profesním životě. Dle zkušeností autorů se v komunikaci zaměřené na člověka lidé stávají otevřenějšími vůči vlastním zkušenostem. Více si uvědomují sebe sama, vnímají a vyjadřují své pocity jasněji a průhledněji, dokáží lépe naslouchat a přijímat druhé. Klima důvěry

---

a otevřenosti podporuje kreativitu, pozitivní mezilidské vztahy a týmovou spolupráci. Komunikace zaměřená na člověka však vyžaduje vysoké osobní nasazení, trpělivost a schopnost empatie.

Ve druhé části knihy se autoři podrobně věnují problematice encounterových skupin. Renate Motschnig a Ladislav Nykl dlouhodobě rozvíjejí práci s encounterovými skupinami v rámci seminářů ve svých předmětech výuky na vysoké škole. Ve shodě s Rogersem zdůrazňují, že studijní komunitu, která je založena na hodnotách, jako je vzájemný respekt a osobní růst, lze budovat nedirektivně (bez použití moci). Důsledně uplatněný přístup zaměřený na člověka je pro vysokoškolské studenty zcela novou, neobvyklou a dle jejich vlastních slov často nejdůležitější zkušeností během celého studia. A to pro studenty úspěšné i pro ty, kteří váhají, co si s poskytnutou svobodou počít.

Třetí část knihy je věnována klasickým i současným formám komunikace zaměřené na člověka – na problematiku dialogu a písemné komunikace zprostředkované počítačem. Prostor je věnován především srovnání on-line médií a prezenční komunikace. Asynchronní komunikaci zprostředkovanou počítačem autoři považují za intenzivnější a nezávaznější než komunikaci během

prezenčního setkání. Výklad věnovaný výhodám a limitům počítačem podporované komunikace je doplněn autentickými názory studentů, kteří vyjadřují, jakou roli pro ně hrají prezenční setkání a jakou komunikace přes on-line média.

Přesah humanistických myšlenek do oblasti moderních informačních a komunikačních technologií, o kterých jsou autoři přesvědčeni, že vytvářejí prostor pro komunikaci zaměřenou na člověka, signifikantní učení a reflexi kognitivních procesů, je největším přínosem této publikace.

Autoři s neobvyklou pečlivostí přistupují k promýšlení aplikace základních Rogersových tezí v kontextu ICT a zřejmá je jejich snaha neteoretizovat, ale reflektovat zkušenosti získané v praxi. O hluboké znalosti Rogersova díla svědčí přehled literatury, který je v podstatě vyčerpávajícím seznamem relevantních pramenů.

Krátký pohled na inspirativní publikaci lze nejlépe uzavřít jednou z Rogersových myšlenek, která ve zkratce shrnuje základní poselství knihy:

*„Plně porozumět myšlenkám a pocitům druhého včetně významů, které pro něho mají, a být tímto druhým člověkem také sám plně chápán, to je jeden z nejhodnotnějších a nejvzácnějších lidských prožitků,” (s. 59).*

Lucie Rohlíková